

Konverents „Kodakondsus ja ränne – täna ja homme“

EMN Eesti konverentsi kokkuvõte

Sissejuhatus

Euroopa rändevõrgustiku (EMN) Eesti kontaktpunkt korraldas 27. oktoobril Sisekaitseakadeemias konverentsi **„Kodakondsus ja ränne – täna ja homme“**. Konverents toimus hübriidformaadis.

Konverentsi esimese poole fookus oli hiljuti EMNi poolt valminud uuringul „Kolmandate riikide kodanike võimalused saada ELi liikmesriikide kodakondsus“, mille tulemusi arutati nii Eesti, kui Euroopa Liidu kontekstis. Konverentsi teine pool oli pühendatud vastvalminud iga-aastasele **rände- ja kodakondsuspoliitika raporti** esitlusele, mis lisaks rändetrendidele, andis kiire ülevaate ka Euroopa Komisjon poolt 2020. septembris avaldatud uuest rändepakti ettepanekust ([New Pact on Migration and Asylum](#)).

Konverentsipäeva avasid Siseministeeriumi sisejulgeoleku-, korrakaitse- ja migratsioonipoliitika asekanstleri **Veiko Kommusaare** ning Sisekaitseakadeemia rektori **Marek Lingi tervitussõnad**. Asekanstler **Veiko Kommusaar** tõi oma avakõnes välja, et Eestis on kodakondsuspoliitika läbi aja olnud väga olulisel kohal. „Kodakondsus annab meile kõigile kuuluvustunde. Nii oleme Eesti näitel püüelnud sinna poole, et üha enam siin viibivaid elanikke saaks end siduda Eesti riigiga,“ tõi asekanstler. Samuti rõhutas asekanstler, et tähtis on analüüsida, kas riigi kodakondsuspoliitika on saavutatav ja väärikas ning teisalt, kas ka tulevane kodakondsuse saaja tunneb enda jaoks

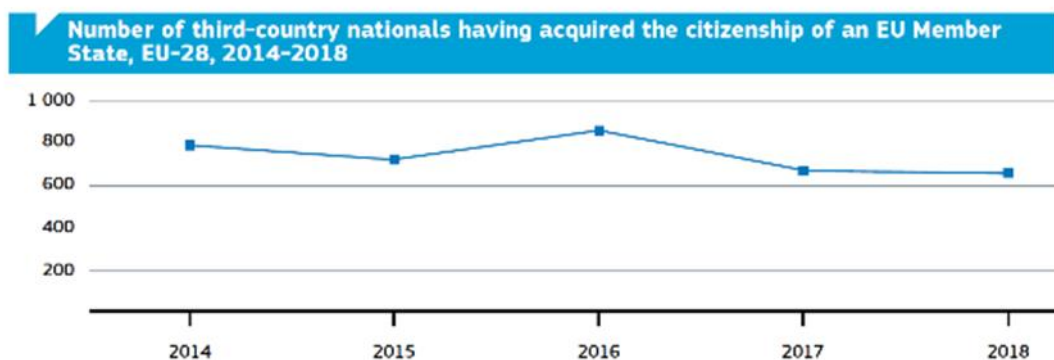
kodakondsuse vajalikkust ning näeb selles väärtust. Sisekaitseakadeemia rektor **Marek Link** tõi oma tervituskõnes esile samuti kuuluvustunde olulisuse sõnades, et „peame looma ühiskonda, mis ühendab ja keskenduma sellele, mis meil on ühist“.

Peamised mõttepunktid:

- Viimase viie aasta jooksul on mitmed EL liikmesriigid teinud muudatusi enda kodakondsuspoliitikas, mille tulemusel on kolmanda riigi kodanike juurdepääs kodakondsusele olenevalt liikmesriigist, kas **lihtsustunud või rangemaks muutunud**.
- Aastate jooksul on Briti kodakondsuse omandamine naturalisatsiooni korras muutunud järjest keerulisemaks, kuid **Brexit muudab selle veelgi keerulisemaks**.
- Eesti **kodakondsuspoliitika oluline valik on see, mis teeb Eesti suuremaks ja tugevamaks** ehk näha tuleb eelkõige võimalusi ning samas tegeleda riskide maandamisega.
- Eestis ei ole topeltkodakondsuse küsimus põhiseaduslikkuse küsimus vaid **poliitilise valiku küsimus**, mis on lahendatav kodakondsusseaduse tasandil.
- 2019. aasta rändemaastikku võis pidada suhteliselt stabiilseks, kuid **tulevikus tuleb Euroopal silmitsi seista mitmete väljakutsetega**.

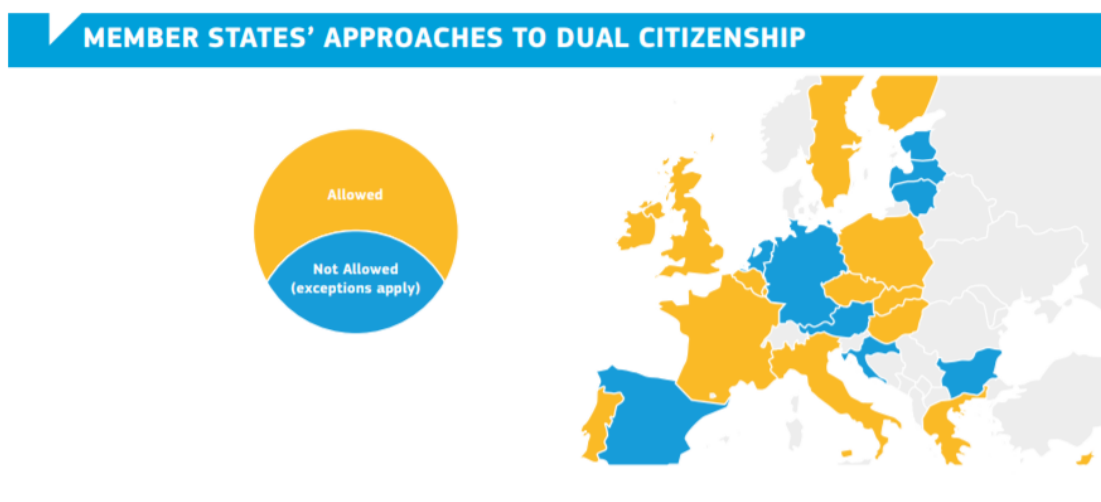
I PANEEL: Kodakondsuse saamine naturalisatsiooni kaudu ELi liikmesriikides

Esimese paneeli juhatas sisse Euroopa rändevõrgustiku (ICF) vanemkonsultant **Norma Rose** tutvustades EMNi koostatud uuringut „[Kolmanda riigi kodanike võimalused saada ELi liikmesriikide kodakondsus](#)” ning Euroopa Liidu vaadet kodakondsusele. Uuringus osales 25 liikmesriiki (sh Suurbritannia) ja Norra. Ettekande jooksul leiti vastused küsimustele, millised on liikmesriikide nõuded kolmandate riikide kodanikele kodakondsuse taotlemisel ja saamisel, milliseid väljakutseid selles nähakse, aga ka millised on riikide positiivsed trendid ja millised on uute kodanike õigused ja kohustused. Uuringust selgus, et **16 liikmesriigis on viimase viie aasta jooksul vastu võetud reforme**, mille tulemusel on naturalisatsiooni korras kodakondsuse saamise sätteid muudetud.

Joonis 1. Kolmandate riikide kodanike arv, kes on saanud EL liikmesriigi kodakondsuse, EL-28, 2014-2018. Allikas: Eurostat.

Põgusalt peatus Norma Rose ka **topeltkodakondsuse** teemal nentides, et enamikus Euroopa Liidu riikidest on topeltkodakondsus lubatud (17 LR).

Joonis 2. Liikmesriikide lähenemised topeltkodakondsusele. Allikas: Euroopa rändevõrgustik.

Järgmisena andis Soome Migratsiooniameti EMN Soome kontaktpunkt vanemanalüütik **Tuukka Lampi** ülevaate Soome kodakondsuspoliitikast, juhatades sisse riiklike kodakondsuspoliitikate esitlused. Kuigi Soome kodakondsustaotluste arv on viimastel aastatel püsinud stabiilsena ennustatakse **lähiaastatel taotluste arvu tõusu**, sest kodakondsust saavad hakata taotlema Euroopa rändekriisi aegu Soome jõudnud pagulased.

Joonis 3. Kodakondsustaotlused, kodakondsusdeklaratsioonid ja Soome kodakondsuse saanud, 2015–2019. Allikas: EMN Soome kontaktpunkt.

Soome on ka **avalikule debatile väga avatud riik** ning kodakondsuse seadusandluse muutmisel arvestatakse selle debati tulemustega. Viimastel aastatel on need debadid keskendunud põhiliselt turvalisusele ja võitlusele kuritegevusega.

Järgmine esineja **Sarah Groarke** Iirimaa Euroopa rändevõrgustiku kontaktpunktist rääkis, kuidas kolmanda riigi kodanike seas on kodakondsuse saamine vähenenud, samal ajal kui EL kodanike, sealhulgas **brittide seas, on Iirimaa kodakondsus muutumas üha populaarsemaks**. Samuti märkis Sarah Groarke, et tingimused naturalisatsiooni korras Iirimaa kodakondsus saada on palju leebemad, kui mitmeski teises Euroopa riigis. Nimelt ei pea sealsed kodakondsuse taotlejad sooritama **keele- ega integratsioonitesti**. Sellest hoolimata esineb kodakondsuse taotlemisel Iirimaa mitmed **väljakutseid** nagu kodakondsustaotluste pikad menetlustähtajad või defineerimata hea maine nõue kodakondsuse saamise tingimustes.

Teiste Euroopa riikide kodakondsus-poliitikatele keskenduvate esitluste seeria lõpetas Eesti Välispoliitika Instituudi nooremteaduri **Piret Kuusiku** ettekanne sellest, kuidas Brexit on muutnud ja muutmas Briti kodakondsuse väärtust. Ühendkuningriikide elanikkond on aegade jooksul muutunud järjest mitmekesisemaks ning see on ajendanud britte endalt küsima, missugust riiki nad soovivad. Piret Kuusik nentis, et aastate jooksul on Briti kodakondsuse omandamine muutunud järjest keerulisemaks, kuid **Brexit muudab selle veelgi keerulisemaks**.

II PANEEL: Eesti kodakondsuspoliitika valikud

Konverentsi teises paneelis keskenduti kodakondsuse viimaste aastate muudatustele ja tulevikule Eestis nii teadlase, poliitikakujundaja kui ka praktiku vaatest.

Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna juhataja **Ruth Annus** andis ajaloolise ülevaate kodakondsuspoliitika arengust Eestis ning tutvustas võimalikke tulevikutsenaariume. Ta selgitas, et Eesti kodakondsuspoliitika kujundamisel on lähtutud arusaamast, et **kodanikud ise on need, kes kujundavad õigusruumi**. Oma ettekandes puudutas ta lisaks topeltkodakondsuse teemat nentides, et **topeltkodakondsuse küsimus** ei ole põhiseaduslikkuse küsimus, vaid poliitilise valiku küsimus, mis on lahendatav kodakondsusseaduse tasandil. Ta pööras oma ettekandes tähelepanu ka määratlemata kodakondsusega lastele, kes on sündinud ja kasvanud Eestis. Viimaste aastate seadusemuudatused on oluliselt lihtsustanud selliste laste kodanikuks saamist, mis omakorda on **lõpetamas kodakondsusetuse taastootmist Eestis**.

Järgmine esineja Sisekaitseakadeemia Sisejulgeoleku instituudi juhataja **Erkki Koort** nentis, et oluline valik kodakondsuse saamisel võiks olla selline, mis teeb Eesti suuremaks ja tugevamaks ehk **näha tuleks eelkõige võimalusi ning samas tegeleda võimalike riskide maandamisega**.

Ettekannetele järgnenud paneel-diskussiooniga, mida juhtis TLÜ poliitika-sotsioloogia dotsent **Mari-Liis Jakobson**, liitus Integratsiooni Sihtasutuse juhataja **Irene Käosaar** ning vestlus jätkus topeltkodakondsuse teemadel. Arutleti nii **võimaluste, kui ka riskide üle**, mida topeltkodakondsus endaga kaasa võib tuua.

Ruth Annus, Erkki Koort, Irene Käosaar, Mari-Liis Jakobson.

Ruth Annus tõi välja, et **kodakondsus eeldab eelkõige lojaalsust oma riigile** ja esmane eeldus on see, et inimene jagab oma kodakondsusjärgse riigi alusväärtusi ja poliitilisi lähtekohti. Küsitav on aga, kas ja kuidas see kahe riigi kodakondsust omades õnnestub.

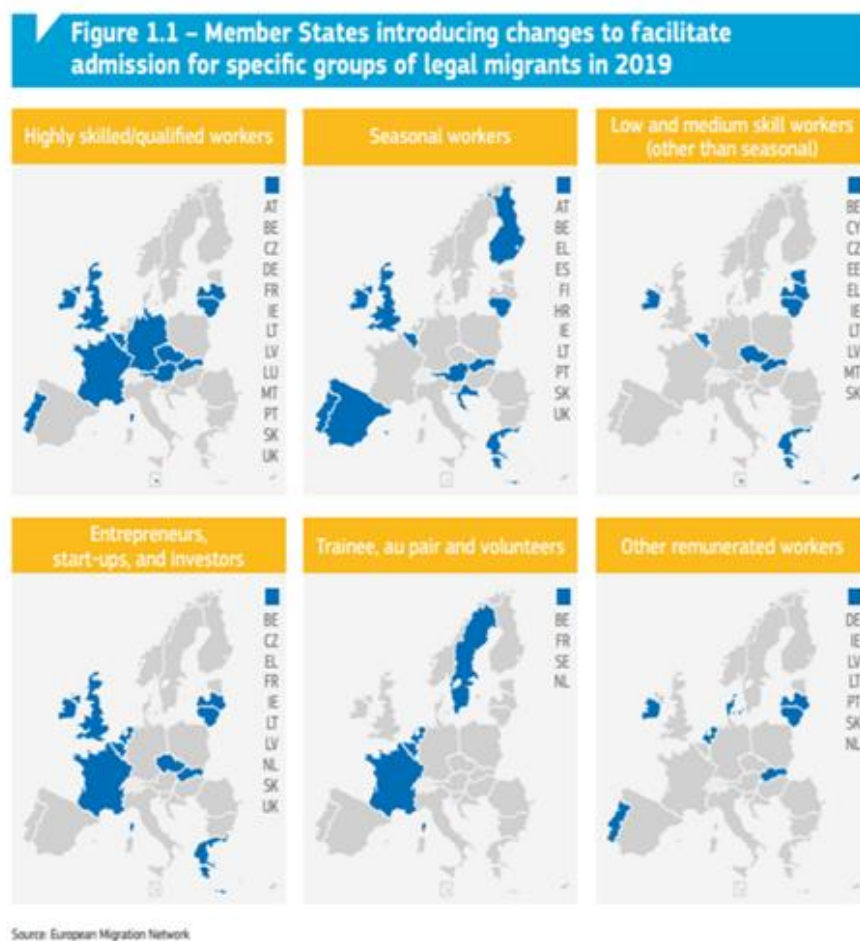
Irene Käosaar omakorda sõnas, et **praegune suhtumine topeltkodakondsusesse on oma aja ära elanud** ning seadused peaksid vastama tegelikkusele ja keskenduma enam n-ö keskmisele inimesele.

Erkki Koort rõhutas, et **topeltkodakondsust peaks nägema ka kui võimalust**, mis teeb riiki tugevamaks, võimekamaks ning aitab kaasa majandusele. Teisalt nentis ta, et **absoluutset topeltkodakondsust ei ole Eesti täna valmis lubama.**, kuid tasuks mõelda, kas näiteks **NATO/Euroopa Liidu liikmesriigid oleks see n-ö esimene samm.**

Lisaks topeltkodakondsusele räägiti nii uussisserändajate, kui ka mittekodanikest püsielanikkonna **motivatsioonist kodakondsust taotleda** ning kodakondsuse taotlemise protsessi võimalikest **väljakutsetest.**

III PANEEL: Rände- ja kodakondsuspoliitika aastaraport 2020

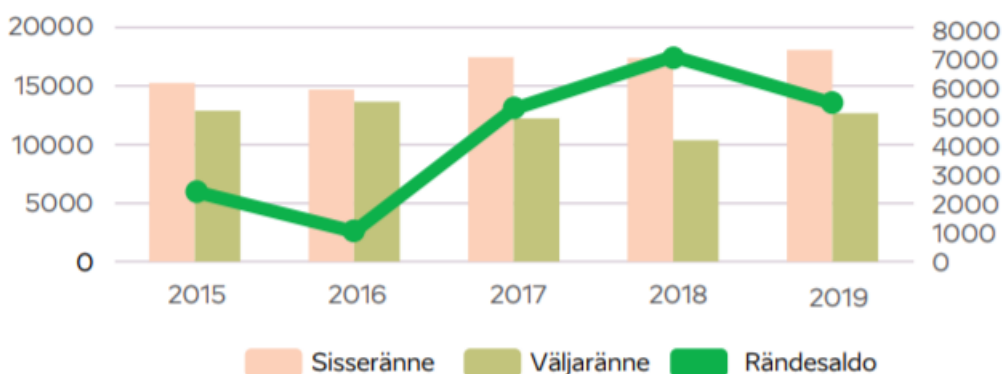
Päeva teises pooles esitles **Ave Lauren** vastvalminud „[Rände- ja kodakondsuspoliitika raportit](#)“, milles tõi välja peamised 2019. a rände- ja varjupaiga valdkonna poliitika- ja praktika muudatused ning statistikatrendid. **2019. aastat võis rändemaastikul pidada suhteliselt stabiilseks**, osad riigid tugevdasid oma rändepoliitikaid, teised aga nägid enam perspektiivi poliitika lihtsustamises, näiteks talentide meelitamises.

Joonis 4. Liikmesriikide poolt 2019.a ellu viidud muudatused hõlbustamaks eri gruppidesse kuuluvate seaduslike sisserändajate vastuvõttu. Allikas: Euroopa rändevõrgustik.

Eesti arenguid silmas pidades nentis Ave Lauren, et Eestis on rahvaarv tänu rändele ja mobiilsusele **kasvanud juba viiendat aastat järjest**, sh tänu eestlaste endi tagasipöördumisele. 2019. aasta kevadel toimunud parlamendivalimised ja uus valitsus töid poliitilise suunamuutuse ka rändevaldallas – õpi- ja tööränne lihtsustamiselt suunati **tähelepanu rohkem rändevaldkonna julgeolekustamisele**.

RÄNNE EESTIS, 2015 – 2019

Joonis 5. Ränne Eestis, 2015-2019. Allikas: Statistikaamet.

Tulevikus tuleb Euroopal ning Eestil rändevaldkonnas rinda pista aga mitmete väljakutsetega. COVID-19 pandeemia on näidanud, et Euroopa **tööturustüsteemid pole võimelised toime tulema ootamatute muutustega tööturul** ning EASO hinnangul on viiruspuhang **halvendanud varjupaigataotlejate olukorda** Kreekas ja Itaalias. Lisaks pandeemiast tulenevatele väljakutsetele peab Euroopa toime tulema suurenenud globaalse **konkurentsiga talentidele** ning piirkonna lähiumbruses arenevate **potentsiaalsete kriisidega** (nt Valgevenes, Liibanonis).

Põgusalt rääkis Ave Lauren ka uuest rändeleppe ettepanekust ([New Pact on Migration and Asylum](#)), millega loodetakse **taaskäivitada rändealast koostööd ja reforme ELis**.

Euroopa rändevõrgustik (EMN) on 2003. aastal Euroopa Komisjoni poolt asutatud ja selle poolt koordineeritud uurimis- ja teabevahetuvõrgustik, mis koosneb liikmesriikide riiklikest kontaktpunktidest ja kohalikest rände- ja varjupaiga valdkonna organisatsioonidest, millega kontaktpunktid koostööd teevad.

EMNi peamine eesmärk on koguda ja analüüsida ajakohast, objektiivset, usaldusväärset ja võrreldavat rände- ja varjupaigavaldkonna infot ning jagada saadud teavet poliitikategijate ja laiema avalikkusega.

EMN Eesti

Aadress: Kase 61, 12012
Tallinn, Eesti
Telefon: 53 339 368
E-mail: emn@sisekaitse.ee
Koduleht: <https://emn.ee/>